

ספרות עברית וכללית

לעולים חדשים

לבתי ספר דתיים

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שעה וחצי.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.
פרק ראשון — סיפורת (מעשה חכמים, סיפור קצר), דרמה ומונודרמה — (30×2) — 60 נקודות
פרק שני — שירה (שירת ימי הביניים, השירה העברית במאה ה-20) — (20×2) — 40 נקודות
סך הכול — 100 נקודות
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: (1) רשימה מודפסת של היצירות שנלמדו בכיתה.
(2) מילון עברי-לועזי / לועזי-עברי.
- ד. הוראות מיוחדות: (1) חובה לצרף למחברת הבחינה את הרשימה המודפסת של היצירות שנלמדו בכיתה.
(2) אין לכתוב על אותה יצירה בתשובות שונות.

כתוב במחברת הבחינה בלבד. רשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון — סיפורת (מעשה חכמים, סיפור קצר), דרמה ומונודרמה

(60 נקודות)

ענה על שתיים מן השאלות 1-11 (לכל שאלה — 30 נקודות; סך הכול — 60 נקודות).

מעשה חכמים

1. קרא את מעשה החכמים על הלל הזקן שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

אָמְרוּ עָלָיו עַל הַלֵּל הַזָּקֵן, שֶׁבְּכָל יוֹם וַיּוֹם הָיָה עוֹשֶׂה וּמְשַׁתְּכֵר בְּטוֹרְפָעִיק.
 חָצִיזוּ הָיָה נוֹתֵן לְשׁוֹמֵר בֵּית הַמְּדַרְשׁ וְחָצִיזוּ לְפָרְנָסְתּוֹ וּלְפָרְנָסְתּוֹ אֲנָשֵׁי בֵּיתוֹ.
 פָּעַם אָחַת לֹא מָצָא לְהַשְׁתְּכֵר וְלֹא הִנִּיחוּ שׁוֹמֵר בֵּית הַמְּדַרְשׁ לְהַכְּנִס;
 עָלָה וְנִתְּלָה וַיָּשָׁב עַל פִּי אַרְבָּה, כְּדִי שְׂמַעְמַע דְּבָרֵי אֱלֹהִים חַיִּים מִפִּי שְׂמַעִיָּה וְאַבְטָלְיוֹן.
 אָמְרוּ: אוֹתוֹ הַיּוֹם עָרַב שַׁבַּת הָיָה, וְתַקּוּפַת טַבַּת הָיְתָה, וַיֵּרַד עָלָיו שֶׁלֶג מִן הַשָּׁמַיִם.
 כְּשֶׁעָלָה עֲמוּד הַשַּׁחַר אָמַר לוֹ שְׂמַעִיָּה לְאַבְטָלְיוֹן:
 אַבְטָלְיוֹן אָחִי, בְּכָל יוֹם הַבַּיִת מְאִיר וְהַיּוֹם אֶפֶל, שְׂמָא יוֹם מְעַנָּן הוּא?
 הִצִּיצוּ עֵינֵיהֶן וְרָאוּ דְמוֹת אָדָם בְּאַרְבָּה.
 עָלוּ וּמָצְאוּ עָלָיו רוֹם שֶׁלֶשׁ אַמּוֹת שֶׁלֶג.
 פָּרְקוּהוּ וְהִרְחִיצוּהוּ וְסָכוּהוּ וְהוֹשִׁיבוּהוּ כְּנֶגֶד הַמְּדוּרָה.
 אָמְרוּ: רְאוּ זֶה לְחַלֵּל עָלָיו אֶת הַשַּׁבַּת.

הצג שלושה ניגודים במעשה חכמים זה, והסבר את תרומתם לבניית משמעותו.

שים לב: אין לכתוב על אותה יצירה בתשובות שונות.

סיפור קצר**2. כינורו של רוטשילד / אנטון צ'כוב**

תאר את מערכת היחסים של יעקב עם מארפה ואת מערכת היחסים שלו עם רוטשילד, והסבר מה אפשר ללמוד על דמותו של יעקב ממערכות היחסים האלה.

3. יגון / אנטון צ'כוב

בסיפור זה יש הקבלה (אנלוגיה) ישירה בין יונה ובין סוסתו, ויש הקבלה (אנלוגיה) ניגודית בין הסוסה ובין הדמויות האחרות שיונה פוגש. תאר את ההקבלות (האנלוגיות) האלה, והסבר את תרומתן לאפיון דמותו של יונה ולעיצוב המשמעות של הסיפור.

4. כינורו של רוטשילד / אנטון צ'כוב או יגון / אנטון צ'כוב או סיפור קצר אחר

בפתיחה של סיפורים קצרים יש בדרך כלל רמזים להמשך העלילה. תאר את הפתיחה בסיפור קצר שלמדת, ציין שניים מן הרמזים בפתיחה זו, והסבר מה רמזים אלה מגלים לקורא על המשך הסיפור.

דרמה**5. בעלת הארמון / לאה גולדברג**

תאר את היחס של כל אחת מן הדמויות: לנה, דורה וזאנד כלפי זאברודסקי, והסבר מה גורם לאחת מן הדמויות האלה להתייחס לזאברודסקי כפי שתוארת.

6. ילדי הצל / בן-ציון תומר

לפניך קטע מדיאלוג בין נורית לבין יורם. קרא את הקטע, וענה על השאלה שאחריו. נורית (בנוגע למוכר הבלונים): אלה נעלבים כל כך מהר. יורם: לכל אחד מהם 20 קילו T.N.T [חומר נפץ] בלב. הסבר את דבריו של יורם. בסס את תשובתך על התנהגותן של שלוש מן הדמויות במחזה, ועל מה שקרה להן בעבר.

7. אנטיגונה / סופוקלס

ענה על שני הסעיפים א-ב שלפניך.

- א.** קיצוניות וחוסר יכולת להתפשר מאפיינים את ההתנהגות של גיבורים טרגיים. כיצד המאפיינים האלה באים לידי ביטוי בהתנהגות של אנטיגונה ובהתנהגות של קראון? הסבר והדגם את דבריך. (20 נקודות)
- ב.** בחר במאפיין נוסף של הגיבור הטרגי, והסבר כיצד המאפיין שבחרת בא לידי ביטוי בהתנהגות של אנטיגונה אנ בהתנהגות של קראון. (10 נקודות)

8. בית בובות / הנריק איבסן

תאר את סיום המחזה "בית בובות", והסבר אם סיום זה פותר את הבעיות שעולות במחזה או אינו פותר אותן. הדגם את דבריך.

9. אויב העם / הנריק איבסן

ענה על שני הסעיפים א-ב שלפניך.

- א.** תאר את סיום המחזה "אויב העם", וכתוב אם הוא אופטימי, פסימי או גם אופטימי וגם פסימי. הסבר והדגם את דבריך. (20 נקודות)
- ב.** האם לדעתך סיום המחזה הוא מפתיע או צפוי? נמק את דבריך. (10 נקודות)

10. ביקור הגברת הזקנה / פרידריך דירנמט

בעלילת המחזה "ביקור הגברת הזקנה" הסדר החברתי והסדר המשפחתי מופרים. תאר והסבר כיצד הפרת הסדר החברתי והפרת הסדר המשפחתי באות לידי ביטוי בעלילת המחזה. בסס את דבריך על ארבע דוגמאות מן המחזה.

מונודרמה

11. לרקוד עם אבא / איציק ויינגרטן

ענה על שני הסעיפים א-ב שלפניך.

- א.** לפניך קטע מן המונודרמה "לרקוד עם אבא". קרא את הקטע, וענה על השאלה שאחריו.
פתאום אבא צעק: "מספיק, שמעת מה שאמרת?! הגיע הזמן שתהיה קצת עם עצמך. אתה לא יכול לקרוא, אתה לא יכול לכתוב. אז תשיר. תצייר. תמצא כבר מה לעשות. מספיק לבוא איתי כל הזמן לכל מקום. מה יהיה כשאני לא אהיה? מה תעשה אז?"
מה אפשר ללמוד מקטע זה על הקשיים של האב ועל הקשיים של הבן? הבא מן המונודרמה דוגמה נוספת המלמדת על הקשיים של כל אחד מהם (סך הכול – שתי דוגמאות). (20 נקודות)
- ב.** האם הבן מצליח להתגבר על הקשיים שלו? הסבר והדגם את דבריך על פי סיום המונודרמה. (10 נקודות)

פרק שני — שירה (שירת ימי הביניים, השירה העברית במאה ה־20)

(40 נקודות)

ענה על שתיים מן השאלות 12-17 (לכל שאלה — 20 נקודות).

שירת ימי הביניים

12. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

אהבת הדסה / רבי שלום שבזי

אהבת הדסה על לבבי נקשרה / ואני בתוך גולה פעמי צוללים.
 לו יש רשות לי אעלה אתחברה / תוך שערי ציון אשר הם נהלים.
 שחרית וערבית בת נדיבים אזכרה / לבי ורעיוני בחשק נבילים.
 בנעים זמירות מנדוד אתעוררה / ואני ורעיתי ברנה צוהלים.
 בינו עדת קדש בשירה חברה / חתן והפלה בחפה נכללים.
 זה יום שמחות לאימה יקרה / כי היא ודודה חן וחסד גומלים.
 יחדו אלי שלחן וכוס דודי קרא / זמן שרידינו וכל הנסגלים.
 מכוס ישועות אשמחה ואזמרה / אוציא לכל סודי ואשיב שואלים.
 שם טוב למשכילים בדעת ישרה / כי הם עלי יצרים בודאי משלים.
 תאות לבכם לעשות טוב גברה / יעלו לגן עדן וחיים נוחלים.
 אהבת יחידתי לטוב א-ל נהרה / ברוך שהוא נותן שכר כל פועלים.
 שלום פנהר לעדתי ינהרה / זקן וגם בחור וכל העוללים.

מהו הרעיון המרכזי בשיר "אהבת הדסה"? הסבר כיצד דרך עיצוב אחת בשיר זה מסייעת לבטא את הרעיון המרכזי בו.

13. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

ישנה בחיק ילדות / יהודה הלוי

ישנה בחיק ילדות, למתי תשכבי! / דעי כי נעורים פנערת ננערו!
 הלעד ימי השחרות? קומי צאי, / ראי מלאכי שיבה במוסר שחרו,
 והתנערי מן הזמן, כצפרים / אשר מרסיסי לילה יתנערו.
 דאי כדרור למצא דרור ממעלה / ומתולדות ימים פיימים יסערו.
 היי אחרי מלכך מרדפת, בסוד / נשמות אשר אל טוב ה' נהרו!

פרש את הבית הרביעי בשיר, והסבר את תרומתו להבנת תפיסת העולם של הדובר בשיר.

בתשובתך ציין גם אמצעי אומנותי אחד בבית זה, והסבר אותו.

השירה העברית במאה ה־20

ארץ־ישראל וירושלים

14. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריך.

אָרֶן / לאה גולדברג

כָּאן לֹא אֲשַׁמַּע אֶת קוֹל הַקּוֹקְיָה.
כָּאן לֹא יִחַבֵּשׁ הָעֵץ מְצַנֵּפֶת שְׁלֵג,
אֲבָל בְּצֵל הָאֲרָנִים הָאֵלֶּה
כָּל יְלֻדוֹתַי שְׁקָמָה לְתַחֲתֶיהָ.

צִלְצוֹל הַמְּחֻטִּים: הִיָּה הִיָּה ---
אֶקְרָא מוֹלְדָת לְמַרְחֵב־הַשְּׁלֵג,
לְקַרְח יִקְרַק כּוֹבֵל־הַפֶּלֶג,
לְלִשׁוֹן הַשִּׁיר בְּאֶרֶץ נְכַרְיָה.

אוּלַי רַק צְפָרִי־מִסַּע יוֹדְעוֹת -
כְּשֶׁהוּ תְלוּיוֹת בֵּין אֶרֶץ וְשָׁמַיִם -
אֵת זֶה הַכָּאֵב שֶׁל שְׁתֵּי הַמוֹלְדוֹת.

אֲתֶכֶם אֲנִי נִשְׁתַּלְתִּי פְעַמִּים,
אֲתֶכֶם אֲנִי צָמַחְתִּי, אֲרָנִים,
וְשָׂרְשֵׁי בְשָׁנֵי נוֹפִים שׁוֹנִים.

מה ציפורי המסע מסמלות בשיר? הסבר והדגם את התרומה של סמל זה לעיצוב החוויה של הדוברת בשיר.

15. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

היער השחור או לאן נעלמו הילדים / אסתר אטינגר

היער השחור הוא ירק
עציו זקופים, ישרים כסרגלים
חפים מרבב.
לעתים אפטר לשמע אותם מרנגים.

היער השחור הוא ירק מבחוץ
ושחור מבפנים.
מרבה קסמים,
פרות אדמים, פטריות,
אגדות, גמדים, מכשפות, פיות.
ילד וילדה תועים בתוכו.

היער השחור מסתיר
יותר ממה שהוא מגלה,
הן זה טיבו של יער,
מכסה לרעים ולטובים
והיא תהלתו –
ילד וילדה תועים בתוכו.

בחלפי על פניו, בין עציו הזקופים, הרמים
המרעישים בנימוס, אני שואלת לאן נעלמו
הילדים
והאם הפכו עורם חיתו יער?
ומי הוא זה שהסתתר בין הענפים
חופר מחלה ביינות שרשים ושורכים
אוהז לב מפפר, מקשיב
אל היורים.

תאר את היער השחור, והסבר את תפקידו בבניית משמעות השיר.

16. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

כְּאִשֶׁר הָיִיתָ פֹּה / זלדה

כְּאִשֶׁר הָיִיתָ פֹּה
וּמִבְּטֶה הַחוּם מִגֵּן עָלַי
וּמִחֲשׁבוֹתֵינוּ נוֹגְעוֹת
פָּתַע
כָּנֶף אֶל כָּנֶף.

כְּאִשֶׁר הָיִיתָ עִמָּדִי
בְּתוֹךְ הַדְּבָרִים הַחוֹלְפִים
הָיוּ הַקִּירוֹת בְּגֵיבֵית קְשִׁישִׁים
שֶׁסָּפְרוּ מַעֲשִׂיֹת עֲתִיקוֹת
בְּעָרֵב
כְּאִשֶׁר שָׁתִינוּ תָהּ.

עֲכָשׁוּ הַקִּירוֹת אֵינָם מַחֲסֵה
הֵם הַסְתַּגְרוּ בְּשִׁתִּיקְתָּם
וְלֹא יִשְׁגִּיחוּ בְּנִפְלִי
עֲכָשׁוּ הַקִּירוֹת סִיד וּמְלֶט
יְסוֹד זָר
חֶמֶר לֹא עוֹנָה כְּמֹת.

תאר את הניגוד המרכזי בשיר, והסבר את התפקיד של ניגוד זה בבניית המשמעות של השיר.

17. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריך.

פגומים / ארז ביטון

על סף חצי בית בארץ ישראל
עמד אבי
מצביע לצדדים ואומר:
בהריסות האלה
נבנה פעם מטבח
לבשל בו זנב לזיתן
ושור הבר,
ובהריסות האלה
נקים פנת תפלה
למצא מקום
למקדש מעט.
אבי נשאר בסף
ואני כל ימי
מציב פגומים
אל לב השמים.

על פי השיר, תאר את דמות האב, והסבר כיצד אחד מן האמצעים האומנותיים מסייע לעיצוב דמותו.

בהצלחה!